

METODER I IDRÆTSFORSKNING giver en bred introduktion til metodelektur, og bogen er den første af sin art, som er rettet mod idræt i Skandinavien. Den er opbygget i tre hoveddele med fokus på videnskabssteori og forskerroller, strategier for dataindsamling samt strategier for analyse. Bogen er forskningsbaseret, og hovedparten af kapitlerne er knyttet an til cases fra idrættens verden.

Bogen er tiltænkt studerende på de videregående idrætsuddannelser, men kan med fordel læses af alle med interesse for metodeundervisning. Det gælder også studerende på professionsuddannelserne.

METODER I IDRÆTSFORSKNING er skrevet af førende norske og danske idrætsforskere med interesse for metodeundervisning. Forfatterne beskriver metoder ud fra emner som praktikerforskning, videoanalyse og accelerometermåling af fysisk aktivitet, men også metoder som bl.a. fokusgruppelinterview, livsbiografiske fortællinger og det randomiserede kliniske forsøg gennemgås.

Lone Friis Thing · Laila Susanne Ottesen (red.)

Metoder i idrætsforskning

Lone Friis Thing
Laila Susanne Ottesen (red.)

Metoder i idrætsforskning

Munksgaard

Munksgaard

Metoder i idrætsforskning

1. udgave, 1. oplag

© forfatterne og Munksgaard, København 2013

Forlagsredaktør: Natasha Selberg

Manuskriptredaktør: Anne Sofie Steens

E-mail: forlaget@munksgaard.dk

munksgaard.dk

Omslag, grafisk tilrettelæggelse og sats: Klahr | Grafisk design

Tryk: Livonia Print

Printed in Latvia 2013

ISBN 978-87-628-1183-6

Kopiering fra denne bog kan kun finde sted på institutioner eller virksomheder, der har indgået aftale med Copydan, og kun inden for de rammer, der er nævnt i aftalen.

Indholdsfortegnelse

Redaktører	9
Forfattere	11
Indledning • Om metode i idrætsvidenskab.....	13
Af Lone Friis Thing og Laila Susanne Ottesen	
DEL I: Idrætsforskningens videnskabsteori og forskerroller	21
Kapitel 1 • Videnskabsteori.....	22
Finn Collin	
Kapitel 2 • Idrætsforskerens engagement: Om hvordan man arbejder sig »ind og ud af feltet« 38	38
Lars Tore Ronglan	
Kapitel 3 • Innovation, evidens og projektdesign. At udvikle et idrætsprojekt.....	56
Sine Agergaard & Lone Friis Thing	
DEL II: Strategier for dataindsamling	73
Kapitel 4 • Det individuelle kvalitative interview.....	74
Lone Friis Thing & Laila Susanne Ottesen	
Kapitel 5 • Fokusgruppeinterview.....	90
Stine Frydendal Nielsen & Lone Friis Thing	
Kapitel 6 • Observationsstudier i idrætsfeltet.....	106
Laila Susanne Ottesen	
Kapitel 7 • Historiske kilder og kildekritik.....	123
Hans Bonde	
Kapitel 8 • Videoobservation, videografisk deltagelse og filmisk etnografi.....	139
Charlotte Svendler Nielsen	

Kapitel 9 · Praktikerforskning.....	156
Helle Winther	
Kapitel 10 · Den livshistoriske fortælling	174
Linnea Ytting	
Kapitel 11 · Casestudiet	190
Annette Michelsen la Cour	
Kapitel 12 · Interventions- og implementeringsforskning.....	207
Stine Frydendal Nielsen & Laila Susanne Ottesen	
Kapitel 13 · Spørgeskemaer	223
Anne-Marie Elbe	
Kapitel 14 · RCT: Det randomiserede klinisk kontrollerede forsøg.....	239
Julie Midtgaard	
Kapitel 15 · Accelerometermåling af fysisk aktivitet	256
Glen Nielsen & Jasper Schipperijn	
DEL III: Analysestrategier	275
Kapitel 16 · Fænomenologisk analyse.....	276
Lone Friis Thing	
Kapitel 17 · Hermeneutisk fortolkning	292
Charlotte Østergaard	
Kapitel 18 · Narrativ analyse	308
Stine Degerbøl	
Kapitel 19 · Diskursanalyse - mellem teori og metode med sproget i centrum	324
Ulrik Wagner	
Kapitel 20 · Deskriptiv statistik.....	340
Glen Nielsen	

Kapitel 21 · Statistisk analyse af sammenhænge	354
Glen Nielsen	
Kapitel 22 · Evalueringsforskning.....	373
Sine Agergaard	
DEL IV: Validitet og etik	391
Kapitel 23 · Validitet.....	392
Inge Kryger Pedersen	
Kapitel 24 · Videnskabsetik	409
Linnea Ytting	
Stikord	426

Praktikerforskning

Helle Winther

Om synsvinkler

(...) Det, der bider mig mest, når jeg stille sidder med det håndholdte videokamera, er, at kaosset af børn slet ikke rigtig ligner et kaos fra min vinkel. Jeg ser en forsamling af energifyldte børn i en sal, mens jeg tænker, at den, som står inde i midten af kaos, fornemmer hallens vægge omkring sig og kun hører alle de råb og skrig, der fylder rummet ud. Måske man tænker det værste omkring sin egen undervisning i det øjeblik, det står på, men at det udefra kan synes af mere orden end først antaget. Jeg kan ikke lade være med at komme med et lille suk ... hvor har jeg dog meget at lære (Camilla, lærerstuderende, fra Berg og Thilo 2012: 142).

Idrætslandskabet er fra både udoveres, elevs, studerendes og underviseres synsvinkler fyldt med små og store oplevelser. Disse oplevelser kan for det vågne øje give indsigt i solstråleepisoder, sårbarheder, udviklings-spring og identitetskriser. Kroppen kan nemlig ses som en levende intersubjektiv organisme, der rummer mættede oplevelser om menneskers livsverden. Derfor er det en udfordring at forske i idrættens univers. For praksisrummet er yderst komplekst, og forskning er altid afhængig af øjnene, der ser. Det, Camilla erkender med kameraet i hånden, er et tydeligt eksempel på, at nogle former for data kan skabes gennem det, hun kalder udefra, mens andre kun kan findes, hvis man vover sig helt ind

i praksisfeltets til tider kaotiske og intense univers. Her kan der være inspiration at hente i praktikerforskning, der dybest set handler om, at man som professionel forsker i sin egen praksis. Praktikerforskere, som i bogstaveligste forstand har problematikkerne i deres egen verden under huden, kan skabe praksisnære og innovative projekter.

Inden for idrætsfeltet kan praktikerforskning bruges i såvel studieprojekter, som forskningsprojekter, der vil belyse, forstå og forandre praksis. Praktikerforskning udfordrer dog også det forskningsmæssige metodelandskab, for hvordan kan man undersøge noget, man selv er en del af? Hvordan kan man komme tæt på og undersøge væsentlige dilemmaer og problemstillinger fra en praksis, som ofte er båret af udtalte, indforståede, overleverede og ikke mindst sanselige praksiserfaringer? Hvordan kan man fange dem i sprog? Teoretisere over dem? Forske i dem? Evaluere dem? Det er disse spørgsmål, som dette kapitel kredser om.

Tæt på praksis – en guldgrube af projektmuligheder

Det særlige ved idrætsuddannelserne er nemlig, at mange studerende har årelange erfaringer og en dyb indsigt i vedkommende problematikker i nogle praksisfelter og måske er novicer i andre. I løbet af deres studie bliver en del studerende desuden optagede af at igangsætte og undervise på idrætsprojekter med mangfoldige målgrupper som unge, sårbare børn, familier, overvægtige, etniske grupper eller særlig talentfulde børn. Det åbner for en guldgrube af muligheder for praksisorienterede bachelorprojekter og specialer. Praktikerforskning kan nemlig især bruges til at undersøge idrættens potentialer for at understøtte personlige og sociale udviklingsprocesser eller til at undersøge nye undervisningsmetoder og fagområder, der senere kan implementeres direkte i praksis. Kapitlet fokuserer på, hvordan du som studerende kan lade dig inspirere af praktikerforskning, og giver desuden et kortfattet bud på videnskabsteoretiske overvejelser. Praktikerforskning er en »approach«, en forskningstilgang, og ikke en metode. Praktikerforskning er nært beslægtet med aktionsforskning. Selvom der derfor kan anvendes mange forskellige former for data i praktikerforskning, fokuserer dette kapitel primært på, hvordan du kan skabe praksisfortællinger. Kapitlet handler i mindre grad om, hvordan disse fortællinger kan analyseres, fortolkes og forbindes til relevant teori, selvom denne del af forskningsprocessen naturligvis har stor vægt i det samlede billede.

Praktikerforskning – et tidens tegn

Praktikerforskning er en forskningsstrøm, der er udsprunget fra professionelle praksislandskaber, fordi både praktikere og forskere ofte har savnet en tættere kobling mellem forskning og praksis. Praktikere er derfor på baggrund af deres erfaringsbaserede reservoir af hverdagshistorier begyndt at stille innovative spørgsmål, som ikke nødvendigvis kan besvares gennem mere traditionelle forskningsmetoder som fx spørgeskemaer. Praktikerforskning er ifølge Jarvis (1999) en nødvendighed, et tidens tegn i det moderne hastigt forandrende læringssamfund. Praktikerforskning er da også blevet et verdensomspændende og voksende forskningsområde, der krydser kulturelle og professionelle grænser (Dads & Hart 2001, Groundwater-Smith et al. 2013). Praktikerforskning bruges inden for forskellige kontekster, hvor praktikere som fx undervisere, eliteidrætsudøvere, sundhedsprofessionelle, ledere, NGO-personale eller politifolk undersøger deres egen praksis (Jarvis 1999, Payne 2006, Drake & Heath 2011). I Danmark er praktikerforskningen inden for idrætsområdet primært udsprunget af en kropsligt baseret kvalitativ forskning, der undersøger menneskers oplevelser, følelser og identitetsprocesser (Eichberg, Engel & Winther 2013, Winther 2009). Disse projekter har i de senere år inspireret til en mængde studieopgaver på bachelor- og specialniveau inden for eksempelvis idræt, specialpædagogik, sygepleje, undervisning, fysioterapi, bevægelsespædagogik og psykologi.

Praktikerforskere undersøger altså deres egen praksis og er dermed uundgåeligt subjektivt involverede i forskningsprocessen (Dads & Hart 2001, Drake & Heath 2011, Webster-Wright 2010). Det indebærer kritiske og etiske spørgsmål i forhold til temaer som fx asymmetriske følelsesmæssige relationer og magtforhold. Set ud fra et klassisk videnskabs-syn kan praktikerforskning desuden kritiseres for de manglende muligheder for objektivitet og værdineutralitet (se kapitel 23). På den anden side kan praktikere netop i kraft af deres kropsliggjorte erfaringer stille praksisnære og relevante forandringsorienterede spørgsmål, ligesom de kan opfange dimensioner i læringsprocesser, som kun kan opfanges på baggrund af et kvalitativt og måske længerevarende erfaringsgrundlag. Set i dette perspektiv bliver subjektiviteten ikke en forhindring, men et nødvendigt redskab (Dadds & Hart 2001, Winther 2009). Det betyder dog ikke, at disse forskningsprojekter bliver subjektive modsat objektive. Det betyder derimod, at forskeren må arbejde med en meget høj grad

af gennemsigtighed og refleksivitet omkring sin egen rolle, position og relationsforhold. Og vove at bruge sin egen sanselighed i forskningsprocessen.

Dualistiske kontra helhedsorienterede forskningsprocesser

Både den danske og internationale idrætsforskning er ligesom mange uddannelser stadig præget af en ofte udtalt dualistisk tankegang og et dualistisk kropssyn. Krop og sjæl, fornuft og følelse, kultur og natur, praksis og teori har i videnskabelige sammenhænge oftest været tænkt som to adskilte størrelser (Todres 2007, Merleau-Ponty 1962/2004). Forskning er derfor ofte forbundet med idealer om at skabe viden, som er så neutral og måske objektiv som mulig, og dermed forankret i et sandhedsbegreb, som handler om at afdække generaliserbare sammenhænge i klassisk epistemisk forstand (Engel & Winther 2009). Derfor har det været svært at arbejde ud fra et helhedsorienteret kropssyn og forske i identitetsprocesser og kropslighedens sanselige univers eller i det, som i antropologien kaldes det sociale egen stoflighed (Hastrup 2010). Men tiderne har forandret sig, og flere og flere forskningsprojekter søger at afdække problemstillinger, der går bag om det hidtil mulige (Sparkes 2002). Her arbejdes der med mange videnspositioner, og forskningsmaterialet ses som værende komplekst, relativt, levende, dynamisk og dermed altid kontekstafhængigt (Sparkes 2002, Todres 2007, Winther 2009). Derudover har praktikerforskere en udfordrende dobbeltrolle.

Praktikerforskernes dobbeltrolle

Praktikerforskere har en dobbeltrolle, som fordrer grundig metodebevidsthed. De er nemlig på en og samme tid både praktikere og forskere. Det er en stor og konstant nærværende udfordring at kunne se både nuanceret, fokuseret, dybdegående og samtidig ikke-indforstået på egen praksis. Den professionelle praksiskompetence er nemlig også præget af en kropsliggjort og intuitiv forforståelse, som kan være svært at sprogliggøre, men spændende at bevidstgøre. Og netop praktikerforskere har mulighed for at skabe levende, nuancerede og sansemættede data, som kun den, der bevæger sig i praksisfeltet, kan skabe (Dads & Hart, 2001).

Hvis du som studerende har et projektspørgsmål, der kunne undersøges gennem praktikerforskning, er det derfor vigtigt, at du begiver dig ind i praksis. Du må som antropologen begive dig ind i den verden, du gerne vil undersøge (Hastrup 2003) (se kapitel 6). Og være der som en opdagelsesrejsende. Du må fokusere på det, du gerne vil undersøge, samtidig med at du åbner dig for det, der sker, mens du er til stede. En praktikerforsker er i sit felt i årevis, hvilket naturligvis ikke er muligt som studerende, men et intenst undervisningsforløb eller måske et praktikophold kan sagtens give mættede data. Det vigtige er her, at du redegør for i hvilken tidsperiode, med hvilket formål og under hvilke omstændigheder, dine data er skabt, og at du er i stand til at forholde dig både reflektivt og kritisk til både din egen rolle og troværdigheden og tyngen af dit eget materiale. I forbindelse med undersøgelser af udviklingsprocesser i idrættens rum er det desuden vigtigt på forhånd at kende den forskningsetik, der eksisterer inden for det aktuelle forskningsområde (se kapitel 24). Da praktikerforskning ofte undersøger følelsesmæssige processer, bevægelseserfaringer og sociale dynamikker, kan det desuden være nærliggende at hente inspiration i fænomenologi, der afdækker kroppens betydning for sansning, interaktion og erkendelse (Merleau-Ponty 1962, 2002) (se kapitel 16).

En levende filosofisk praksis

Fænomenologi, der er en levende filosofisk praksis, som er i stadig udvikling, er en væsentlig inspiration i også nyere videnskabsteoretiske tekster (Todres 2007). Fænomenologi er kendetegnet af en åbenhed over for kropsligheden, sanseligheden og den levede erfaring. Her er der også udviklet en særlig opmærksomhed på praksis. Fænomenologien sigter mod at undersøge menneskers livsverden, som den viser sig. Derfor forsøger forskeren ikke at be-vise, men at be-lyse menneskets umiddelbare og kropslige tilstedeværelse i verden (Merleau-Ponty 1962, 2002, Van Manen 1990, Todres 2007, Winther 2009, Webster-Wright 2010). Derfor må forskeren involvere sin egen subjektivitet gennem kritisk dialog mellem intuition og refleksion. Med en fænomenologisk inspiration til praktikerforskningen ses kroppen som værende både levet og levende og på én og samme tid subjektiv og intersubjektiv. Dermed kan fænomenologiske beskrivelser rumme både det unikt personlige, det valgte

praksisfelts særegenhed og kvaliteter, der er kendetegnende for den fællesmenneskelige eksistens (Todres 2007).

Den fænomenologiske inspiration kan desuden kombineres med metodiske redskaber fra narrative metoder og oplevelsesanalyse (Sparkes 2002, Nagbøl 2013, Engel & Winther 2009).

Erfaringsnære data – inspiration fra narrative metoder

Også moderne narrative metoder betoner betydningen af menneskers erfaringer i relation til deres livsverden. De kan derfor også give inspiration til, hvordan kropsligt oplevelsesmateriale og praksiserfaringer kan italesættes (Sparkes 2002, Webster-Wright 2010, Hastrup 2003). Hvis du begiver dig ind i praktikerforskerrollen, vil du formentlig hurtigt opdage, at den praktiske virkelighed indeholder et til tider uoverskueligt væld af muligheder for at skabe erfaringsnære data. Det kan være både spændende og svært at pejle i, for en del af det, der foregår i praksis, er praksis. Og her er det kroppene, der taler. Det stiller praktikerforskeren i et særegent dilemma, for hvordan skabes forbindelsen mellem krop og sprog? Her er det vigtigt at erkende, at den rigdom, der findes i den kropslige oplevelse, kun findes i netop oplevelsen. Sproget er ikke oplevelsen, bevægelsen er flygtig, og det skrevne sprog er ikke og kan aldrig blive kroppens sprog. Transformation er en slags oversættelse fra krop til sprog (Todres 2007, Winther 2009). Spørgsmålet er så hvilket sprog, for når forskere vælger videnskabssprog og udtryksform, vælger de samtidig de implicite koder, normer og kontekster, det indskrives i. Praksisfortællinger kan med ovenstående inspirationer som baggrund være et bud på, hvordan man kan skabe data, der går tæt på kroppen. Det giver følgende cases eksempler på.

Praksisfortællinger

'Må jeg prøve at vælte dig?', spørger Lasse. Jeg stiller mig klar i hundepositionen og spænder op i kroppen. Ud fra øjenkrogen kan jeg se, at han går et par skridt tilbage, tager en dyb indånding og så ellers starter med at løbe. Wrumps! Jeg kan mærke en arm presse sig rundt om min mave. Han strejfer mit bryst. Kropsvægten presser mod mine hofter. Han kommer da ret tæt på. Næsten for tæt måske. Jeg prøver at stemme imod. Spænde hver enkelt muskel i min krop.

Han skubber hårdere. Jeg kan mærke hans åndedræt i min nakke. Han kæmper alt, hvad han kan. Jeg vælter. Han ser på mig og smiler over hele ansigtet. 'Yes, der fik jeg væltet dig!', siger han stolt med smil i øjnene (Vivian Dumer 2011).

Praksisfortællinger er en af de metoder, der kan være inspirerende for forskere, som vil gå nye veje i forsøget på at komme tættere på de oplevelser og problemstillinger, der viser sig i forskellige praksisfelter. Disse fortællinger, der bygger på princippet om at synliggøre, dele og italesætte oplevelser og erfaringer, skabes på baggrund af et større eller mindre empirisk materiale afhængigt af projektets omfang (Dads & Hart 2001, Winther 2011). Ovenstående øjebliksbillede stammer fra en undervisningssession i dans, kamp og leg på Skolen ved Nordens Plads. Eksemplet er fra et bachelorprojekt om idrættens identitetsudviklende potentialer i forhold til sårbare børn og familier. I dette uddrag af en fortælling er det drengen Lasse og praktikerforskeren Vivian, som danner makkerpar i kamplegen »vælt en hund«.

Praksisfortællingers fokus skabes på baggrund af forskerens problemstilling og erkendelsesinteresse. Det er altså problemformuleringen, der guider studerende i forhold til, hvilke situationer fra praksisfeltets hverdag de vælger at fokusere på. Virkeligheden er nemlig kompleks og kaotisk. Derfor må videnskaben om menneskers erfaringer, som Kirsten Hastrup (2003) skriver, have modet til at gå bag om ordene for at skabe nye helhedsforståelser. Praksisfortællinger handler derfor om at belyse det essentielle i et fænomen ved at fokusere på udvalgte temaer og betydningsfulde situationer. Praksisfortællinger er mikrohistorier, der ofte afspejler aktuelle problematikker, som findes på et makroplan (Dads & Hart 2001, Webster-Wright 2010). Hvor mikroplanet i fortællingen om Lasse handler om kropskontakt, leg, grænser og fokusering, handler makroplanet om de tidstypiske samfundsmæssige problematikker i arbejdet med sårbare børn og unge. Makroplanet kan give bud på muligheden for at dans, kamp og leg kan støtte identitetsprocesser og fx bruges i det pædagogiske arbejde med børn med ADHD. Selvom praksisfortællinger er lokalt forankrede, unikke og levende og dermed umulige at efterprøve eller genskabe, vil de ofte ramme noget centralt og alment.

I det følgende gives der derfor med udgangspunkt i de fornævnte fænomenologiske og narrative metoder og inspiration fra den af Nagbol (1994, 2013) beskrevne oplevelsesanalyse eksempler på to forskellige

slags narrative data, nemlig sceniske beskrivelser og oplevelsesbeskrivelser. De kan begge give redskaber til måden at skabe praksisfortællinger på. De kan også kombineres med video og kvalitative interviews og danne det empiriske grundlag for senere analyse og refleksion. Sceniske beskrivelser er levende, æstetisk og fænomenologisk inspirerede observationer, der kan beskrive hændelser og stemninger i et rum med mange mennesker. Oplevelsesbeskrivelser fokuserer derimod på, hvordan betydningsfulde øjeblikke, følelser, kriser og personlige processer opleves af den enkelte (Winther 2011). Om der vælges den ene eller den anden form for beskrivelse – eller en kombination af dem begge – afhænger af formålet med projektet.

Tidens uendelighed – om sceniske beskrivelser

Det er ret koldt i dag, og en stærk vind slår ind fra vest. Ude ved den ene sidelinje befinder sig omkring 20 mennesker på alle fire i håndliggende position med arme og ben strakt, og resten af kroppen spændt, så maven holdes over jorden. (...) Nogle kigger beslutsomt ned i jorden, andre kigger rundt til alle sider, som om de prøver at tage opmærksomheden væk fra den mælkesyre, der er ved at ophobe sig i kroppen. Alle venter de på de resterende, der er ved at kravle baglæns tilbage fra den modsatte side af banen. En mand kravler stadig ude på banen. Han begynder langsomt at kravle baglæns, men må efter et par meter holde en pause, hvor han gisper efter vejret. Tiden går så langsomt. Så uendelig langsomt. Han begynder at kravle baglæns igen, men efter omkring fem meter må han igen stoppe. Man kan høre hans åndedræt helt ovre ved den anden sidelinje. To af dem, der ligger i håndliggende, rejser sig pludselig op og løber op ved siden af ham. De muntre ham op, 'kom så det sidste, du kan godt'. Langsomt begynder de sammen at kravle bagud. En fod, en hånd ad gangen. Det er, som om de næsten ikke flytter sig. Nu mærkes pludselig de hårde vindstød, der på en eller anden måde må have sneget sig gennem buskadsset. Den sender en kold rislen ned ad ryggen på én. Tiden går uendelig langsomt (Hundahl, 2012).

Denne sceniske beskrivelse er fra et speciale om identitetsprocesser, højskoleophold og parkour (Hundahl 2012). Stefan, som er »han« i beskrivelsen, har haft værnepligt og fuldtidsjob. Han har også været skadet og

oplevet, at hans vægt blev kraftigt forøget. Stefan lider desuden af højde-skræk og kan ikke hoppe. Han ville dog gerne udfordre sig selv og lære noget for resten af livet. Derfor valgte han parkour og et højskoleophold (Hundahl 2012).

Specialet, der undersøger Stefan og andre unges forandringsprocesser, bruger sceniske beskrivelser, som en måde at belyse væsentlige situationer på. Begrebet 'scenisk beskrivelse' er inspireret af Nagbøl (1994). Når man bruger sceniske beskrivelser i praksisfortællinger, handler det om at indfange det, der sker, når erkendende kroppe ser, sanser, berører, taler og lytter (Nagbøl 1994). Udgangspunktet er »at opleve i helheder« og dermed afdække betydningen af interaktionen mellem menneske, krop og omgivelser. Den sceniske beskrivelses særlige mulighed ligger i denne balance mellem sansning og refleksion, i stadige bevægelser mellem nærhed og distance (Nagbøl 1994, Engel & Winther 2009, Winther 2011).

De sceniske beskrivelser kan sammenlignes med verbale filmklip og skabes eksempelvis ved, at praktikerforskeren med udgangspunkt i sin problemstilling fokuserer på særlige øjeblikke, som beskrives dybdegående. For at udvælge disse øjeblikke må forskeren arbejde med feltnoter og have et vågent øje, for man kan ikke planlægge sig til, hvornår det interessante opstår. Man må fange det, når det sker. Der fokuseres gennem en slags panorama på både det sagte og det udsagte. Indimellem kan der zoomes ind på bestemte personer og situationer (Winther 2011). Mens de fleste andre former for observation søger en vis neutralitet i skrivestilen, er sceniske beskrivelser æstetiske, litterært inspirerede og mættede med nuancer. De skrives med sanselighed og nerve og forsøger at indfange små også kropssproglige nuancer i det mellem menneskelige samspil, samtidig med at de er tro mod det, der forekommer i situationen (Engel & Winther 2009, Nagbøl 2013).

En scenisk beskrivelse skrives som i parkoursituationen ofte ud fra et tredjepersonsperspektiv, hvor forskersubjektet er nedtonet. En scenisk beskrivelse kan dog også, hvis det er relevant for problemstillingen, skrives med en nærværende forfatter som i eksemplet med »vælt en hund« og drengen Lasse. Allerede ved valget af pointe og fokus i den sceniske beskrivelse foretages nogle valg og analyser på baggrund af feltnoterne. Efter udarbejdelsen af de sceniske beskrivelser kan de igen analyseres, gennemskrives, systematiseres og eventuelt samles som én større sammenhængende praksisfortælling. I arbejdet med narrativ, fænomenologisk inspireret forskning

er det dog vigtigt at undgå på forhånd fastlagte analysekategorier, men derimod i respekt for praksislivets kompleksitet at arbejde med de betydninger, der træder frem gennem teksten (se kapitel 16). Disse betydninger kan bruges til dybere, også teoretisk, bearbejdelse med anvendelse af relevant teori. I ovenstående eksempel kunne temaer som fx grænser, angst, fællesskab, ungdom og forandringsprocesser være relevante begreber at fokusere på.

Hvor der i sceniske beskrivelser arbejdes med panorama, arbejdes der i oplevelsesbeskrivelser med close-up-fokus. Her er det ikke nødvendigvis praktikerforskeren, der skriver fortællingerne. Her kan der arbejdes med medfortællere.

Den næste fortælling handler også om grænser, men det er om grænser i forbindelse med forskningsprojekter, der undersøger det identitets- og professionsudviklende ved at arbejde med dans og kropskontakt (Winther 2009, 2012). Kaysa er lige startet på idrætsstudiet. Og møder en mur. Den er ikke til at springe over som i parkour. Den kan heller ikke væltes. Kun smeltes. For den er, som det også er dokumenteret gennem mange andre fortællinger, forbundet med hendes følelsesmæssige oplevelse af egen krop, grænser og hendes personlige udvikling i forhold til at turde stå frem og ved sig selv. Noget hun på sigt får brug for i sin fremtidige profession som gymnasielærer (Winther 2009, 2012).

En betonklump rasler af kroppen – om oplevelsesbeskrivelser

Gå nu,« siger jeg til mine fødder, men det er, som om de står stille. Det er, som om hjernen har cuttet kontakten til kroppen. Jeg føler mig helt stiv. Jeg føler, der er en 100 meter høj mur, jeg skal over. Jeg bevæger mig stille og indelukket rundt i lokalet. Mine hænder bliver klamme og fugtige. Jeg er næsten angst for at skulle kigge mine medstuderende i øjnene. Jeg lukker mig inde i min lille boble, og jeg vil ikke ud. »Kom nu – du kan godt,« tænker jeg. »Jeg må stole på min partner.« Vi drejer rundt om hinanden og hopper ind mod hinanden. Jeg kan mærke pulsen stige og min vejtrækning blive hårdere og tungere. Jeg sætter mine hænder mod hans. Jeg forsøger at kigge ham i øjnene, men det er svært. Det er for tæt på, føler jeg. (...) Min krop føles som beton. Jeg er nervøs – rigtig nervøs. (...) Pludselig mærker jeg igen vores hænder mødes. Min krop læner sig mod hans. (...) Min krop føles lettere end før, og jeg forsøger

dansen endnu engang med en anden medstuderende. Til sidst føles det, som om at jeg flyver af sted over gulvet. En kæmpe betonklump er raslet af kroppen, hvorfor jeg føler mig meget stolt. I stedet for at kroppen føles som tung beton, føles den nu som en let fjer. Min sjæl trænger sig ud af huden i stedet for at sidde i boblen inde midt i kroppen. Jeg føler mig glad, lettet og afslappet. Jeg griner. Det er en sejr! Når jeg reflekterer over det, synes jeg, situationen var grænseovervindende og udviklende, hvilket jeg er stolt af nu (Kaysa 2012).

Oplevelsesbeskrivelser kan i et praktikerforskningsprojekt bruges som indgang til caseanalyse eller til at undersøge tværgående temaer fra mange menneskers oplevelser og erfaringer. Kaysa er en ud af 400, der har skrevet oplevelsesbeskrivelser i forbindelse med de nævnte forskningsprojekter. Oplevelsesbeskrivelser er mættede beskrivelser af vigtige øjeblikke og skrives ud fra et førstepersonsperspektiv. Oplevelsesbeskrivelser kan fx fokusere på, hvordan læreprocesser eller forandringsprocesser opleves. De kan også fortælle om følelsesmæssige processer, konflikter og kriser.

Hvis du vil bruge oplevelsesbeskrivelser, kan du invitere de mennesker, der er med i projektet, til at være medfortællere ved at lade dem skrive om deres oplevelser, hvis det er relevant for projektets fokus. Oplevelsesbeskrivelser skrives ud fra et princip om at skrive så nuanceret og sansenært som muligt (Winther 2011, Van Manen 1990). Oplevelsesbeskrivelser skrives i jegform og nutid. Oplevelsesbeskrivelser fokuserer ikke på målbare fakta. Derfor er det vigtigt at betone, at det ikke er en evaluering. Og at intet er rigtigt eller forkert. Der arbejdes derimod ud fra en anerkendende tilgang til menneskets erfaringer, sådan som de opleves. Du kan bede dine medfortællere om at fokusere på et bestemt tema som fx konflikter, flow, grænser, bevægelsesglæde eller smerte, hvis det er relevant. Du kan også lade dem arbejde mere åbent, hvis det stemmer med din erkendelsesinteresse, for så derefter at finde frem til centrale pointer i analysefasen.

De nævnte forskningsprojekter om dans, grænser, kontakt og udvikling har efterhånden udviklet sig ind i forskellige praksisnære professioners uddannelser og efteruddannelser med udgangspunkt i temaet, *Kroppens sprog i professionel praksis* (Winther, 2012).

Den næste fortælling er fra et projekt om sygeplejestuderendes udviklingsprocesser i relation til krop, kontakt og professionalitet. Sygeple-

jerskers arbejde handler nemlig i høj grad om kropslig kommunikation, nærsanselig kontakt og evnen til at møde patienter i meget sårbare situationer (Andersen Kjær 2012). Samtidig har mange sygeplejestuderende en personligt forankret kropslig blufærdighed at kæmpe med, når de starter på deres studie. Denne blufærdighed griber ind i samfundsmæssige tidstypiske tendenser og tidligere livserfaringer, og hvis de ikke igennem studiet opnår en større fortrolighed med egen og andres kropslighed, vil de formentlig møde blufærdighedsgrænserne daglig i deres kommende profession. Hvis de da overhovedet gennemfører deres studie (Ilkjær, Grøntved & Winther 2012).

Derfor er praktikerforskerprojektet *The Dancing Nurses* startet på Dia-konisssestiftelsens Sygeplejeskole i 2012. Her arbejder de studerende med kropslighed, sanselighed, kontakt og professionspersonlig udvikling. De starter med et danseforløb sammen med medstuderende og undersøger senere i projektføreløbet deres sanselige udfordringer og kropssproglige kontakt med patienter.

Selvom også disse sygeplejestuderende arbejder med oplevelsesbeskrivelser og dermed illustrerer mættede nuværende øjeblikke, reflekterer de også over deres subjektive meningsbetydninger i forhold til deres kropslige erfaringer med både medstuderende og patienter. I den forbindelse skriver Sanne:

»Under huden – om mit kommende virke som sygeplejerske«

I dag har været meget relevant for mig som sygeplejestuderende, idet jeg føler, jeg er kommet nærmere, hvordan jeg kan bruge mig selv som person over for en patient. Jeg har ofte svært ved at komme i kontakt med min kinæstetiske side, men oplever også, at når jeg gør det, er det meget givende. Det er her, jeg har mulighed for at komme ind under huden på et andet menneske og gøre en forskel (Sanne 2012).

Både oplevelsesbeskrivelser, sceniske beskrivelser og refleksionsnotater indgår som data i dette projekt. De danner tilsammen basis for de praksisfortællinger, der vil blive skabt i løbet af projektperioden. Selvom dette kapitel, som indledningsvis nævnt, primært fokuserer på, hvordan man kan skabe praksisfortællinger, er det alligevel relevant kortfattet at berøre et af de vigtigste redskaber i forhold til at kunne analysere og bearbejde materialet. Det handler dobbeltblikket om.

Dobbeltblik – om nærhed og distance

Ud over den udfordrende dobbeltrolle som praktikerforskere har, kan de med både skabelsen og den videre analyse, fortolkning og teori-relatering i arbejdet med praksisfortællingerne lade sig inspirere af det, som i antropologien kaldes dobbeltbevægelsen eller et reflekterende dobbeltblik (Hastrup 2003). Dobbeltblikket udfordrer praktikerforskerens kompetence til at bevæge sig mellem nærhed og distance. Det handler om bevidstheden om at kunne skrive med forskellige stemmer. På den ene side begiver praktikerforskeren sig igennem sin nærværende subjektivitet og kropslige involvering langt ind i sit eget eller andres praksisfelt for at undersøge og belyse betydningsfulde processer og dilemmaer i denne virkelighed. På den anden side må der i analyse- og refleksionsprocessen arbejdes med et distancerende dobbeltblik, hvor de skabte data analyseres og fortolkes i relation til relevante begreber og teorier (Winther 2011). Uden distancen mistes den kritiske refleksion, som er nødvendig i videnskabeligt arbejde.

Hvor Daniels, Vivians og Kaysas stemmer er praksisnære, sanselige stemmer, er den reflekterende stemme, jeg som forfatter af kapitlet skriver igennem lige nu, en mere distancerende og dermed også neutral og analytisk stemme. Praktikerforskere har brug for at kunne skrive med begge stemmer og – ikke mindst – at være bevidste om, hvornår de gør hvad. For at klargøre, hvilken stemme du som studerende skriver med, kan du evt. som i dette kapitel tydeliggøre stemmerne med forskellige skrifttyper. I denne tekst er den praksisnære stemme skrevet som indrykket tekst, mens den almindelige skrifttype markerer den distancerende stemme.

Praktikerforskning – om analyse og teori

Praksisfortællinger kan ikke efterprøves, de kan først begribes i kraft af den resonans, som teksten kan fremkalde i det menneske, der læser eller hører denne fortælling (Dads & Hart 2001, Todres 2007, Richardsson 2005, Winther 2009).

Det er derfor op til praktikerforskeren eller vedkommendes forskningsnetværk at vurdere, om de er ladede med mening, troværdighed og potentiale til yderligere også teoretisk bearbejdning, analyse, fortolkning og kritisk refleksion. En mættet, nuanceret og klar praksisfortælling vil typisk

indeholde mange betydningstoner og dermed mange analysemuligheder. Som studerende er det derfor vigtigt, at du i samspil med problemformulering og materialet i fortællingen udvælger centrale nøgleord, som giver mulighed for fordybelse. Hvis disse nøgleord fx som i den sceniske beskrivelse og oplevelsesbeskrivelserne her er forbundet med grænser, kontakt, blufærdighed, glæde og angst, kan disse temaer forbindes til relevant teori om de samme emner. Herefter kan praksisfortællingen fortolkes i lyset af den valgte teori. Dermed opstår der nye betydninger, som på kalejdoskopisk vis kan forbindes til aktuelle samfundsproblematikker og måske stille kritiske og forandringsorienterede spørgsmål til gængs praksis eller politik. Som nævnt indledningsvis ligger der metodologiske udfordringer i at transformere fra krop til sprog. Samtidig er et aktuelt spørgsmål i praktikerforskning ofte, om der kan findes andre måder at repræsentere kropslige data på, som kan komme tættere på kroppen. De internationalt hastigt voksende initiativer inden for performative social science og arts & science researchers' forums giver bud på, hvordan kunst og videnskab kan berige hinanden. Disse initiativer er også relevante for praktikerforskere.

Krop, kunst og videnskab

Kan man arbejde med kunstnerisk inspirerede fotoudstillinger som praktikerforsker? Kan man fortolke sine data gennem sangtekster og en koncert med levende musik? Kan man lave en forskningsfilm eller en forskningsbaseret danseforestilling? Svaret er ja. Arts and Science Research og Performative Social Science er nye verdensomspændende bølger inden for kvalitativt og narrativt inspireret forskning. De kommer især fra sociologiske, pædagogiske, sundhedsvidenskabelige og idrætsvidenskabelige forskningsmiljøer, fordi skrevne akademiske tekster ofte ikke kan give et fyldestgørende billede af den kvalitative forsknings sanselige essens. Derfor arbejdes der med at udvikle metoder til at formidle, behandle og fremstille forskningsdata i kunstneriske produktioner – som sangtekster, etnodrama, poesi, performance, film eller dans (Jones 2012, Carless og Douglas 2009). Disse kunstneriske forskningsproduktioner har fået stor international gennemslagskraft gennem særlige forskningstidsskrifter, målrettede konferencer, og verdensomspændende forskningsnetværk. Der er altså mange muligheder for også at inkludere kunstneriske præsentationer i praktikerforskning.

Praktikerforskning og nye validitetskriterier

Både praktikerbaserede og performative tilgange kan indeholde potentialer, der kan skabe mange nye udviklingsveje. I tidens løb er meget praktikerforskning evalueret ud fra klassiske evalueringskriterier, men et voksende antal praktikerforskere begynder også ligesom narrative og performative forskere at stille spørgsmål ved dette (Dads & Hart 2001, Engel & Winther 2009). Forskellige metoder må også operere med forskellige former for evalueringskriterier. Validiteten i disse forskningsbidrag må ifølge Richardssons (2005) fem inspirerende kriterier blandt andet handle om, hvordan de kan være virkelighedsnære, samfundsmæssigt relevante, eksemplariske, meningsskabende, gennemreflekterede og æstetiske, for hvis teksterne ikke har nogen objektiverbare holdepunkter, kan validiteten heller ikke måles gennem klassiske evidenskriterier, men snarere gennem en mangesidig krystallisering, der skaber forskellige synsvinkler og komplekse meningsbetydninger (Richardson 2005, Dadds & Hart 2001). Mens de klassiske validitetsbegreber synes at være få, strikse og universelle, synes de nye at være mangfoldige og i stadig udvikling. Der er altså et hav af muligheder i arbejdet med praktikerforskning, og det er et landskab, der er i hastig bevægelse. De mange muligheder fordrer dog også en meget høj grad af refleksivitet, metodebevidsthed, åbenhed og kritisk sans hos dig som studerende. Men først og fremmest kan også netop din nysgerrighed, faglighed, kreativitet og seriositet være med til at producere vigtigt og vedkommende materiale, der kan skabe ny udvikling. Tæt på praksis.

Studiespørgsmål

- Giv forslag til et praksisnært forskningsspørgsmål, der kunne være aktuelt på både mikro- og makroplan.
- Hvilken konkret målgruppe vil du arbejde med?
- Hvilke aktiviteter ville du sætte i gang i projektperioden, og hvorfor?
- Hvilke ressourcer har du som praktikerforsker (både som praktiker og forsker)?

Videre læsning

I de seneste år er der kommet en del nye engelsksprogede udgivelser om praktikerforskning. Flere af dem står i referencelisten. Hvis du er interesseret i koblingen til narrative og performative metoder, kan der især henvises til forskning af Andrew Sparkes, David Carless, Kathryn Douglas og Kip Jones. Du kan læse mere om konkret praktikerforskning inden for idrættens verden gennem artiklens danske referencer.

Litteratur

- Andersen Kjær, T 2012, 'Mennesker taler først med kroppen. Idéhistoriske og sansefilosofiske perspektiver på forholdet mellem person og profession', I: H Winther (red.), *Kroppens sprog i professionel praksis*. Billesø og Baltzer, Værlose.
- Berg, M & Thilo, T 2012, 'At blive kastet for de sultne lover', I: H Winther (red.), *Kroppens sprog i professionel praksis*. Billesø og Baltzer, Værlose.
- Carless, D & Douglas, K 2009, 'Opening Doors: Poetic Representation of the Sport Experiences of Men with Severe Mental Health Difficulties', *Qualitative Inquiry*, årg. 15, nr. 10, s. 1547-1551.
- Dads, M & Hart, S 2001, *Doing Practitioner Research Differently*. Routledge & Falmer, London & New York.
- Drake, P & Heath, L 2011, *Practitioner Research at Doctoral Level: Developing Coherent Research Methodologies*. Routledge, London & New York.
- Eichberg, H, Engel, L & Winther, H 2013, *Tæt på kroppen*. Idrottsforum org., Malmö.
- Engel, L & Winther, H 2009, 'Tæt på kroppen i nutidens og fremtidens idrætsforskning', I: A L Poulsen et al. (red.), *Forskning i bevægelse. Et nyt forskningsfelt i et 100-årigt perspektiv*. Institut for Idræt/Museum Tusulanum, København. s. 332-342.
- Groundwater-Smith, S, Mitchell, J, Mockler, N, Ponte, P & Ronnerman, K 2013, *Facilitating Practitioner Research: Developing Transformational Partnerships*. Routledge, London & New York.
- Ilkjær, I Grøntved, S & Winther, H 2012, *Projekt krop, kontekst og professionspersonlig kompetence*. Projektbeskrivelse. Diakoniserstiftelsen Upubliceret.
- Hastrup, K 2010, *Ind i verden. En grundbog i antropologisk metode*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Hundahl, D 2012, *Identitet i bevægelse, fortællinger fra et parkour-fællesskab*. Specialeafhandling, Ikke publiceret. Institut for Idræt, København.
- Jarvis, P 1999, *The Practitioner Researcher. Developing Theory from Practice*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.
- Jones, K 2012, 'Connecting Research with Communities through Performative Social Science', *The Qualitative Report*, årg. 17, nr. 18, s. 1-8.
- Merleau-Ponty, M 1962/2002, *The Phenomenology of Perception*. Routledge Classics, London.
- Nagbøl, S 1994, *Berovende arkitektur - en oplevelsesanalyse af Arkitekturmuseet i Frankfurt am Main*. Arkitektens Forlag, København.
- Nagbøl, S 2013, 'Bevægelser og oplevelsesrumsskole', I: H Eichberg, L Engel & H Winther (red.), *Tæt på kroppen*. Idrottsforum org., Malmö.
- Richardson, L 2005, 'Qualitative Writing', I: L Richardson & EA Pierre »In Qualitative Writing« I: N. K. Denzin & Y. Lincoln (red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 3. udg., Sage, London, s. 959-976.
- Sparkes, A 2002, *Telling Tales in Sport and Physical Activity. A Qualitative Journey*. Human Kinetics, Leeds.
- Todres, L 2007, *Embodied Enquiry: Phenomenological Touchstones for Research, Psychotherapy and Spirituality*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Van Manen, M 1990, *Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. ON: The Althouse Press, London.
- Webster-Wright, A 2010, *Authentic Professional Learning: Making a Difference Through Learning At Work*. Springer, New York.
- Winther, H 2009, 'Bevægelsespsykologi. Kroppens sprog og bevægelsens psykologi med udgangspunkt i danseterapiformen Dansergia'. Ph.d.-afhandling. Institut for Idræt, København.
- Winther, H 2011, 'Praksisfortællinger', I: S Glasdam (red.), *Bachelorprojekter inden for det sundhedsfaglige område - indblik i videnskabelige metoder*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København.
- Winther, H 2012, *Kroppens sprog i professionel praksis*. Billesø og Baltzer, Værlose.